

СТАТЕВА КУЛЬТУРА ТА СТАТЕВЕ ДОЗРІВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Сьогодні в Україні молодь починає статеве життя раніше, ніж покоління їх батьків, тому актуальним є своєчасне формування статевої культури. Надзвичайно важливим для попередження інфекцій, які передаються статевим шляхом (насамперед, ВІЛ/СНІДу), і небажаної вагітності є відповідальне ставлення до власного здоров'я та обізнаність молодих людей щодо безпечної статевої практики. Формування репродуктивного здоров'я у дітей і молоді є одним із основних завдань Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року. Закономірно, що в проекті Загальнодержавної програми «Здоров'я–2020: український вимір» у переліку очікуваних результатів фігурують як загальне «покращити показники здоров'я дітей», так і конкретне «стабілізувати та досягти тенденції до скорочення частоти абортів серед підлітків 15–17 років». Крім того, проектом передбачено проводити Всеукраїнські культурологічні акції з профілактики негативних проявів і ризикової поведінки серед молоді, а також заходи з удосконалення статевого виховання.

Про наявність досвіду статевих стосунків повідомила практично чверть опитаних (24,3%): від 6,3% серед 13-річних до 44,6% серед 17-річних.

Хлопці частіше, ніж дівчата-однолітки, вказують на досвід статевих стосунків у всіх вікових групах (див. рис. 1,2).

До досягнення віку 17 років надбання практичного досвіду статевого життя визнали більше половини хлопців (54,9%) та кожна третя дівчина (33,9%).

Вік першого досвіду статевого життя підлітків збільшився у 2014 році, порівняно з попередніми хвилями дослідження. Середній вік статевого дебюту, тобто першого статевого контакту, серед хлопців становить 13,3 років, порівняно з 11,7 у 2002 році. Середній вік статевого дебюту серед дівчат – 13,7 років у порівнянні з 12,5 років у 2002 році (див. рис. 3).

Досвід статевих стосунків

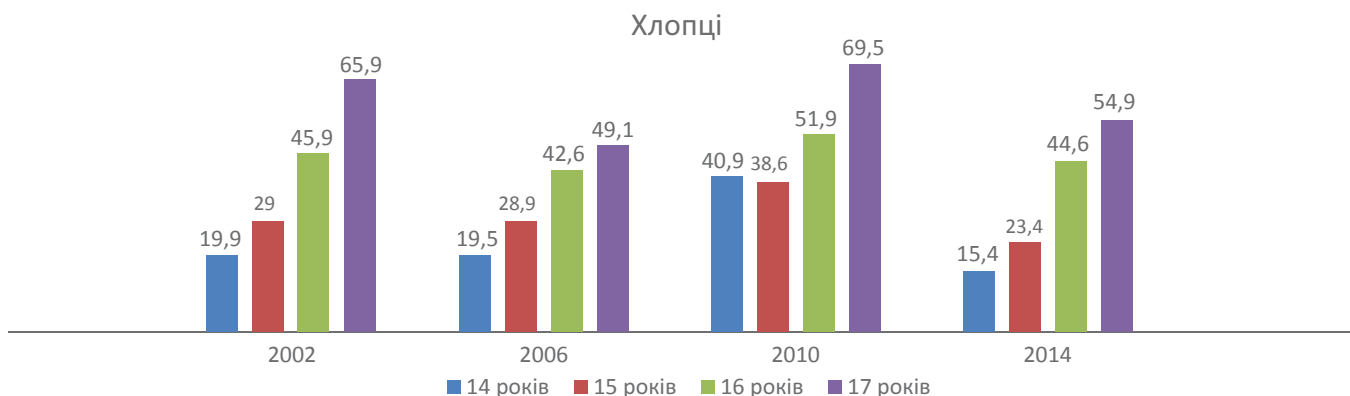

Рис. 1. Розподіл ствердних відповідей учнівської молоді щодо досвіду статевих стосунків, за віком та статтю, %

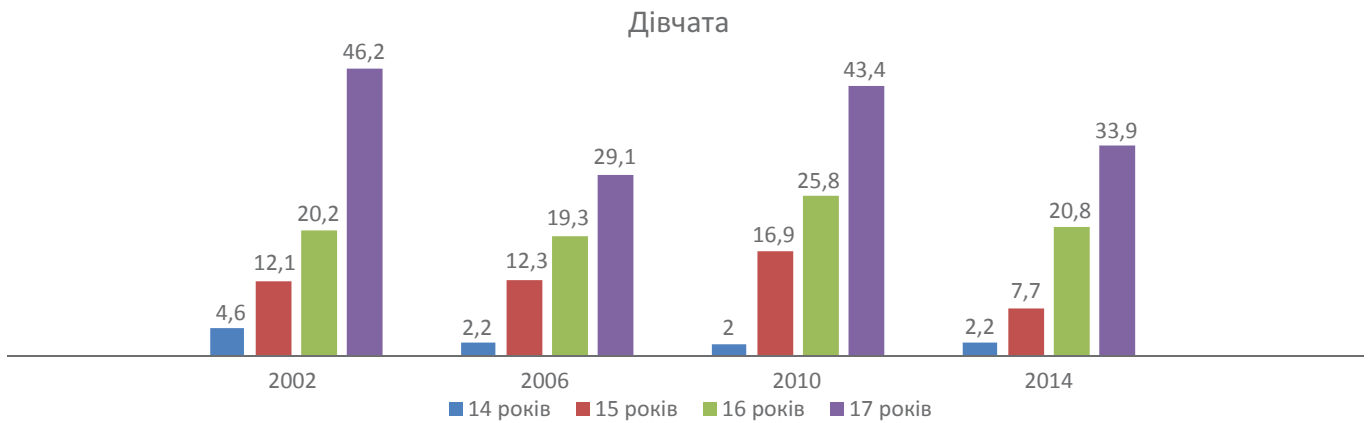

Рис. 2. Розподіл ствердних відповідей учнівської молоді щодо досвіду статевих стосунків, за віком та статтю, %

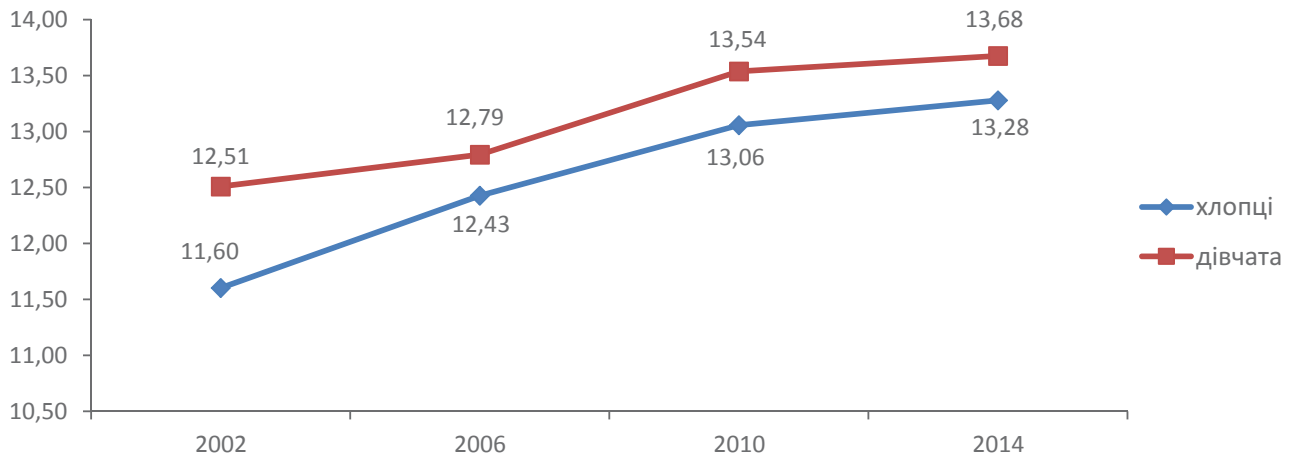

Рис. 3. Середній вік першого досвіду статевого життя респондентів, за статтю

Статевий дебют

Кожен 12-й респондент (8,1%) визнав віком статевого дебюту 12 років і раніше.

64% підлітків отримали статевий досвід після досягнення ними 15 років.

Досвід інтимних стосунків раніше набувають підлітки, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах I–II ступеня (22,7%).

Хлопці повідомляють про ранній досвід статевого життя частіше, ніж дівчата.

Чи користується молодь запобіжними засобами?

- Про застосування презерватива як засобу контрацепції та захисту при останньому статевому контакті повідомляє більшість підлітків з тих, хто вже має статеві стосунки (N = 1648) – від 51,6% 13-річних до понад 78,7% 15-річних (див. рис. 3).
- Статеві активні дівчата у всіх вікових групах частіше, ніж хлопці, повідомляють про нехтування презервативами як контрацепцією – від двох третин 13-річних до кожної четвертої дівчини віком 15–16 років.
- 17-річні дівчата частіше, ніж 16- та 15-річні, наражаються на небезпеку – кожна третя з 17-річних дівчат визнає, що під час останнього статевого акту її партнер не використовував презерватив.
- Дівчата частіше не зважають на загрозу власному здоров'ю і практикують ризикований статевий акт: у всіх вікових групах дівчат, які мали незахищені презервативом контакти, виявилось більше, ніж хлопців.
- Хлопці частіше, ніж дівчата, повідомляють про використання партнеркою таблетованих засобів, дівчата – про використання перерваного статевого акту.
- Найчастіше про використання протизаплідних пігулок/таблеток повідомляють 14-річні підлітки (26,7%).
- 17,1% підлітків застосовують недостатньо надійний для молодих малодосвідчених партнерів спосіб контрацепції, який не надає захисту від ІПСШ – переривання статевого акту при останньому статевому контакті.

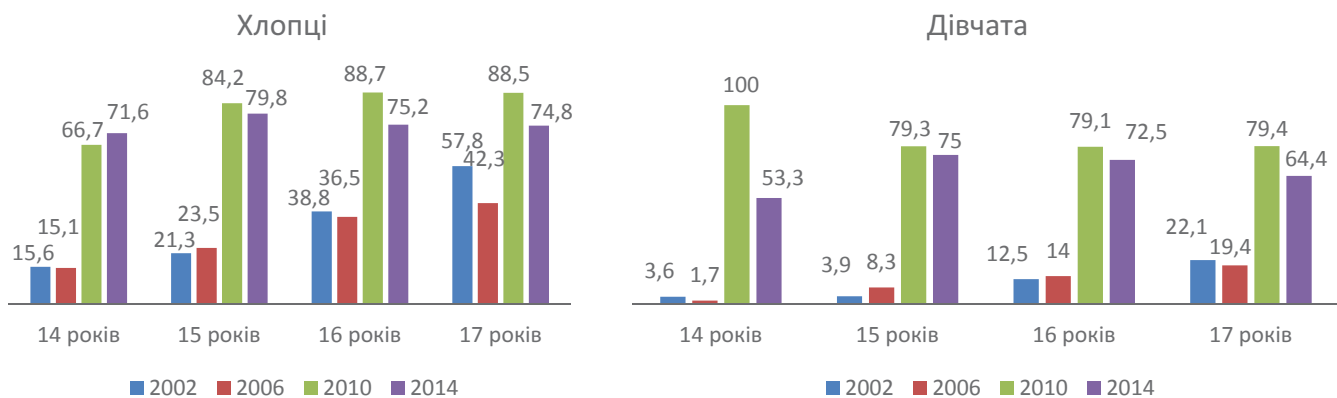

Рис. 3. Розподіл ствердних відповідей учнівської молоді на запитання «Чи використовував ти або (для дівчат – твій партнер) презерватив при останньому статевому контакті?», за віком та статтю, %

Де підлітки беруть інформацію про статеві стосунки?

- Інтернет є основним джерелом інформації для сучасної української молоді щодо отримання інформації про статеві стосунки: 66,1% підлітків саме в Інтернеті шукають і знаходять відповіді на запитання, які їх турбують щодо власної статевої поведінки. Відсоток підлітків, які отримали в Інтернеті інформацію щодо статевої культури, зростає з 56,3% для підлітків у віці 13 років до 72,5% – для 17-річних (див. табл. 1).
- Телебачення та знання і досвід однолітків є наступними за значущістю джерелами інформації для підлітків про статеві питання: від 44,2% до 57,5% підлітків повідомляє про дружнє оточення як про джерело знань про статеве життя.
- Знання батьків і медпрацівників щодо статевих питань стають у нагоді для третини опитаних підлітків.

Дівчата частіше вдаються до роз'яснювальних послуг дружнього оточення як джерела отримання знань про статеві стосунки, а хлопці – частіше звертаються до телебачення.

Таблиця 1. Джерела, з яких респонденти отримують знання про статеві стосунки, %
(Сума відповідей не дорівнює 100%, оскільки респондент міг обрати декілька варіантів відповіді)

	13 років	14 років	15 років	16 років	17 років
З Інтернету	56,3	57,6	66,6	69,7	72,5
Від друзів, однокласників	44,2	46,8	48,1	48,1	57,5
По телебаченню	51,2	48	50,3	52,2	52,2
Від батьків	30,1	29,7	34,9	40,3	40,3
Від медичних працівників	30,1	31,9	34,9	39	37,6
Від учителів	29,6	33,8	32,1	31,8	31,7
З журналів	22,5	23,3	23,7	25,1	27
Від старших брата або сестри	15,5	16,4	19	22,4	21,7
З газет	12,7	11,7	12,9	13,7	12,1
По радіо	9,8	8,6	10,6	12,1	10,6
Інше	0,2	0,4	0,5	0,3	0,4

ПОТРЕБУЄ ПОДАЛЬШОЇ УВАГИ

- У межах навчальних програм посилити компонент статевого виховання та просвіти, що включає не тільки надання вичерпної, достовірної та доступної інформації про можливі методи контрацепції та запобігання небажаній вагітності, з порівнянням їх переваг і вад, а й навички статевої соціалізації та розуміння взаємовідносин статей.

- Виховування у підлітків позиції щодо усвідомлення відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я партнера, у разі прийняття ними рішення про початок статевого стосунку.

- Запровадження в навчальних закладах сучасних програм статевого виховання, які відповідають інформаційним потребам підлітків.

- Забезпечення тісного співробітництва навчальних закладів з батьками з метою вироблення єдиного підходу до статевого виховання дітей та підлітків.

- Розширення взаємодії фахівців мережі клінік, дружніх до молоді, з психологами, медпрацівниками, які працюють у навчальних закладах, підвищення рівня довіри і мотивації молоді до звернення до спеціалістів у разі виникнення потреби в інформації щодо статевого стосунку.

- Удосконалення процесу підготовки фахівців з питань сексології та охорони репродуктивного здоров'я у вищих навчальних закладах з урахуванням рівня інтересів дітей та підлітків.

ВАЖЛИВІ КРОКИ

Включення показників статевої культури і статевої поведінки дітей та підлітків до Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації».

Інформація про проект

Започаткований у 1982 році в трьох європейських країнах проект «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді» (HBSC), який є частиною міжнародного дослідження Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), протягом 20 років об'єднав 43 країни-учасниці. У кожній країні визначено провідну наукову установу, яка здійснює опитування (в Україні – ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка», науковий керівник проекту – Ольга Балакірєва, канд. соціол. наук). Головним партнером, за технічної підтримки якого проаналізовано і оприлюднено матеріали опитування, є Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні. Організації-партнери, які сприяють реалізації проекту HBSC в Україні, це – Міністерство освіти та науки України, Міністерство охорони здоров'я України (при ньому створено робочу групу проекту), Міністерство у справах молоді та спорту України, Міністерство соціальної політики України.

Національна вибіркова сукупність дає можливість аналізу за віком, статтю, типом поселення, регіоном, типом сім'ї, матеріальним станом тощо, але не передбачає аналізу на рівні області та навчального закладу). Українська база даних входить до об'єднаної бази даних країн – учасниць проекту HBSC.

Авторський колектив

Балакірєва О.М.

канд. соціол. наук,
Інститут економіки
та прогнозування
НАН України

Бондар Т.В.

канд. соціол. наук,
Український інститут
соціальних досліджень
ім. О. Яременка

Рингач Н.О.

д-р. н. з держ. упр.,
Інститут демографії
і соціальних досліджень
НАН України

Сакович О.Т.

Представництво
Дитячого фонду
ООН (ЮНІСЕФ)
в Україні

©Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка: www.uisr.org.ua
©Представництво Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні: www.unicef.org.ua

